

УДК 372.035(045)

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ – ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Харківська А.І.

Українська інженерно-педагогічна академія

У статті розглянуто формування особистості вихователя дітей дошкільного віку як джерело розвитку особистості дитини на засадах людиноцентристського та дитиноцентристського підходів. Висвітлено особливості даних підходів під час сучасного формування особистості дошкільників. Визначено основну задачу у процесі професійного становлення вихователів дітей дошкільного віку під час фахової підготовки. Виділено показники особистісного зростання майбутнього вихователя.

Ключові слова: людиноцентристський підхід, дитиноцентристський підхід, майбутні вихователі дітей дошкільного віку.

Постановка проблеми. Глибинні суспільні перетворення, соціально-економічні зрушення нинішнього століття призводять до змін в усіх життєво важливих сферах – відбувається створення нового типу суспільних відносин із усіма їх особливостями та суперечностями, загострення соціальних проблем, погіршення рівня культури населення, яке відсторонюється від залучення до високих моральних та культурних цінностей.

Ситуація, що склалася сьогодні в політичному та соціальному житті України, призвела до підвищення рівня соціальної напруженості та конфліктності, зумовила різку соціальну диференціацію, погіршила духовні відносини в суспільстві.

Усі ці процеси стають поштовхом до реформування освітньої системи, мета діяльності якої має підпорядковуватися головній місії освіти – розгляду людини загалом і дитини зокрема як найвищої соціальної цінності.

Сучасні діти в майбутньому візьмуть на себе розв'язання найскладніших глобальних проблем суспільства. Відповідно, для подібних звершень їм необхідно отримати таку освіту, яка дозволить не просто існувати, а й змінювати своє оточення.

Вихователь є джерелом розвитку дитини, задає параметри її зростання, «працює собою». Персоналізуючись у дитині, він перетворює її особистісні смисли, змінює поведінку, наповнює змістом світ її цінностей [4; 7]. Отже виникає необхідність у посиленні людиноцентристського та дитиноцентристського аспектів під час професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (ДНЗ), що робить проблему підготовки вихователів дітей дошкільного віку однією з пріоритетних, акцентуючи увагу на проблемі первинного формування та повноцінного, гармонійного розвитку особистості, що здійснюється в умовах дошкільної освіти.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Спираючись на аналіз останніх досліджень і публікацій, зазначимо, що втілення гуманістичного, людиноцентристського та дитиноцентристського підходів до виховання особистості здійснювали під час педагогічної діяльності А. Макаренко, В. Сухомлинський, В. Беспалько, І. Бех, О. Вишневецький, В. Кремень, О. Сухомлинська. Великий внесок у розробку теоретичних і методичних основ людиноцентристського та дитиноцентристського підходів внесли такі вчені, як Є. Бондаревська, Е. Гусинський, В. Серіков, Ю. Турчанінова та ін. Питанням методичного забезпечення

навчально-виховного процесу за людиноцентристським та дитиноцентристським підходами переймалися українські та зарубіжні вчені Ю. Бабанський, О. Бугайов, Ю. Гільбух, Л. Занков, В. Крутецький, В. Онищук, В. Паламарчук. Пізнавальну активність та самостійність дітей дошкільного віку у контексті гуманістичних змін у системі дошкільної освіти досліджували А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Кічук, К. Крутий, Н. Лисенко, Н. Манжелій, Т. Науменко, В. Пабат, Т. Поніманська, О. Поліщук, Т. Танько.

Такі вітчизняні та зарубіжні науковці як В. Володько, П. Сікорський, О. Ярошенко, В. Маслов, В. Пекельна, А. Фурманов, В. Шульдик, І. Козловська, А. Сологуб у своїх роботах зазначали, що в основі теорії навчання має бути єдиний системний людиноцентристський підхід. Зарубіжні представники експериментальної педагогіки Г. Холл, Е. Торндайк, У. Кілпатрик висунули теорію вродженої розумової обдарованості, а як основний педагогічний принцип – саморозвиток особистості на засадах людиноцентристського та дитиноцентристського підходів. Погляди представників феноменологічного напрямку А. Маслоу, А. Комбса дещо відрізняються від поглядів колег, проте вони теж наголошують на гуманістичній дитиноцентристській спрямованості освіти.

Мета. Довести необхідність формування особистості вихователя дітей дошкільного віку на засадах людиноцентристського та дитиноцентристського підходів та виділити показники рівня особистісного зростання майбутнього вихователя.

Виклад основного матеріалу. Одним із актуальних напрямів досліджень стає вивчення процесу становлення особистості як суб'єкта праці та трудової діяльності на етапі фахової підготовки. Людиноцентристський підхід дозволяє розглядати процес професійного становлення майбутніх вихователів дітей дошкільного віку крізь призму формування їхньої особистості як джерела розвитку особистості дитини.

Упровадження ідей особистісно-розвиваючої освіти, що ґрунтуються на засадах людиноцентристського та дитиноцентристського підходів, актуалізує питання про необхідність відповідності фахової кваліфікації педагогічних працівників дошкільної освіти сучасним світовим тенденціям розвитку вищої педагогічної освіти. Протягом усього дошкільного дитинства одним із основних «авторів» розвитку особистості дитини виступає вихователь, персональний простір якого задає

та визначає специфіку особистісних новоутворень дітей, включених в освітній процес.

Це, у свою чергу, зумовлює нагальну потребу формування професійної компетентності, розвитку особистісних якостей майбутніх фахівців даної спеціальності на підставі людиноцентристського та дитиноцентристського підходів, що, в свою чергу, сприятиме закладанню фундаменту для гармонійного повноцінного розвитку, творчої індивідуальності, формуванню системи цінностей, цілісної картини світу, у відповідності до вікової періодизації, вмінню співпрацювати та поважати надбання поколінь тощо.

Таким чином, обов'язковою ланкою у формуванні майбутніх особистостей виступають вихователі дітей дошкільного віку. Це, у свою чергу, змінює вимоги до рівня їх особистісного та професійного розвитку. Отже, головним в освітньому процесі стає питання не стільки забезпечення умов навчання різним дисциплінам, скільки – особистісне професійне зростання.

Це фокусує увагу дослідників і практиків на процесі особистісного професійного розвитку вихователя на засадах людиноцентристського та дитиноцентристського підходів, адже його творчий потенціал становить реальний внесок у культуру дітей, які взаємодіють із ним, оскільки, саме вихователь здійснює стимуляцію та підтримку безперервного всебічного розвитку дітей, сприяє їх особистісному росту.

У зв'язку з цим, ставиться питання про необхідність формування на засадах людиноцентристського та дитиноцентристського підходів саме такого типу особистості майбутнього вихователя дітей дошкільного віку, який візьме на себе відповідальність за власний активний саморозвиток.

Однак гуманістична творча особистість вихователя не є наслідком тільки особистих зусиль. Відповідно до цього, спираючись на роботи вітчизняних та зарубіжних учених у цій галузі, можна виділити певну кількість показників особистісного зростання майбутнього вихователя.

Зазначимо, що цікавими у цьому плані є роботи таких сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців як О. Бевз [1], І. Бех [2], К. Дубич [4], Г. Фрайберг [7] А. Харківська [6], які розвивають динамічну концепцію особистості, визначають умови і параметри особистісного професійного зростання. Спираючись на дані концепції, ми виділи такі показники особистісного професійного зростання вихователів дітей дошкільного віку: ціннісні орієнтації; емпатію; рефлексію; творчість; рівень оволодіння інноваційними технологіями. Більш докладно виділені показники буде розкрито у наступних наукових розвідках.

У психологічній науці встановлено, що розвиток особистості педагога сприяє розвитку особистості дитини (О. Бевз [1], І. Бех [2]; К. Біла [3]; С. Рджерс та Г. Фрайберг [7]). Теоретичні положення запропоновані І. Бехом, К. Білоу

та Г. Фрайбергом, на нашу думку є значимими для системи дошкільної освіти, в якій особистість вихователя виступає як умова початкового становлення особистості дитини.

Дорослі в своїй діяльності, в актах спілкування і взаємодії транслюють системи цінностей, спонукаючи дитину до розвитку. Розвиток особистості вихованця здійснюється через ідеальну представленість у ньому «значимого дорослого». Але педагог значимим для розвитку дитини стає тільки тоді, коли є самодостатньою особистістю, яка обрала з багатьох можливих провідних мотивів – «можливість зростання».

При цьому внесок дорослого може бути різним – від засвоєння зовнішніх проявів, що становить поверхневий рівень персоналізації, до впливу на внутрішній світ дитини, що є основою найважливіших структурних утворень її особистості.

Здатність до персоналізації забезпечується не лише багатством індивідуальності людини, а й високим рівнем показників особистісного зростання майбутнього вихователя, що відображають рівень професійної компетентності майбутнього вихователя, та його готовність до професійної діяльності.

Вихователь, професійна підготовка якого відбувалася на засадах людиноцентристського та дитиноцентристського підходів, персоналізує у дітях, здійснює перетворення їх особистісних смислів, поведінки, способів діяльності, установок і орієнтації.

Транслювання особистісних показників вихователів дітей дошкільного віку здійснюється в реальних актах педагогічної взаємодії. Взаємодіючи з дитиною, вихователь транслює свою суб'єктність, реалізуючи потребу бути особистістю і формуючи таку потребу та здатність у дитини.

Вихователі з різним рівнем сформованості особистісних показників (за змістом, характером і інтенсивністю) впливають на дітей неоднаково. Цей вплив перетворює поведінку дітей, відносно з однолітками, оцінку їх діяльності. Він є внеском у розвиток особистості дитини та забезпечує індивідуальну представленість вихователя у вихованцях.

Висновки. Проблема особистісного та професійного зростання є однією з актуальних проблем педагогічної науки в цілому і педагогічної професійної діяльності зокрема. Актуальність проблеми формування особистості вихователів дітей дошкільного віку як джерела розвитку особистості дитини зумовлена тим, що найважливішими умовами забезпечення гармонійного розвитку дитини є особистісний фаховий ріст майбутнього вихователя на засадах людиноцентристського та дитиноцентристського підходів.

Отже, основною задачею у процесі професійного становлення вихователів дітей дошкільного віку є формування у дошкільнят життєвої компетентності, ідеалів, цінностей, розвитку їх здібностей тощо.

Список літератури:

1. Бевз О.П. Гуманістична педагогіка і психологія як основа підтримки саморозвиваючої особистості в освіті США // Педагогіка і психологія, 2006. – № 2(51). – С. 107–114.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: Теоретико-технологічні засади. – Київ: Либідь, 2003.

3. Біла К.Ю. Сімейний дитячий садок та інші форми взаємодії з сім'єю / К. Біла, Л. Волобуєва, М. Цапенко. – М.: Чисті ставки, 2009.
4. Дубич К.В. Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. педагог. наук: спеціальність 13.00.07 «Теорія і методика виховання». – Луганськ: 2007.
5. Тихомиров С.В. Управління процесом формування ціннісних орієнтацій студентів вишів // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1.
6. Основні напрями модернізації педагогічної освіти в контексті національних пріоритетів / А.А. Харківська // Освіта і доля нації: Сучасна школа: тенденції розвитку і рефлексія досіду: матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19–20 травня 2017 р. / ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – Х.: ХНПУ, 2013. – С. 11.
7. Rogers C., Freiberg H.I. Freedom to learn. 3-rd ed. – N.Y.; Oxford; Singapore; Sydney: Maxwell Macmillan Inter., 1994.

Харьковская А.И.

Украинская инженерно-педагогическая академия

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА – ИСТОЧНИК РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА

Аннотация

В статье рассмотрено формирование личности воспитателя детей дошкольного возраста как источник развития личности ребенка на основе человекоцентристского и детоцентристского подходов. Освещены особенности данных подходов при современном формировании личности дошкольника. Определена основная задача в процессе профессионального становления будущих воспитателей детей дошкольного возраста во время профессиональной подготовки. Выделены показатели личностного роста будущего воспитателя.

Ключевые слова: человекоцентристский подход, детоцентристский подход, будущие воспитатели детей дошкольного возраста.

Kharkivska A.I.

Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy

FORMATION OF THE PERSONALITY OF THE CHILDREN OF PRESCHOOL AGE – THE SOURCE OF DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY OF THE CHILD

Summary

The article deals with the formation of the personality of the teacher of preschool children as a source of development of the child's personality on the basis of human centered and child-centered approaches. The peculiarities of these approaches during modern formation of human personality are highlighted. The peculiarities of formation of the professional component of the personality of future teachers of preschool children during the professional training are determined. The indicators of personal growth of the future educator are highlighted.

Keywords: human center approach, child center approach, future educators of pre-school children.